

**Національна спілка
краєзнавців України:
панорама
сучасного життя**

Микола Михайлуца (м. Одеса)

У міжнародна наукова конференція «Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри» (м. Одеса)

24-25 квітня 2015 р. в Одеському національному морському університеті відбулася V Міжнародна наукова конференція «Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри».

Конференція організована кафедрою українознавства, історико-правових та мовних дисциплін ОНМУ. За традицією, яка започаткована десять років тому, співorganizаторами роботи цього наукового форуму були, як і в попередні роки, провідні вчені Інституту історії НАН України, Національної спілки краєзнавців України, Науково-дослідного інституту українознавства, керівництво та наукові співробітники Державного архіву Одеської області, члени нещодавно створеної Громадської ради при ДАОО. Цього разу в рамках міжкафедрального міжнародного співробітництва кафедра українознавства, історико-правових та мовних дисциплін ОНМУ співorganizатором конференції обрала кафедру історії, філософії та теології Університету «Нижній Дунай» м. Галац (Румунія).

Відкриття конференції відбулося 24 квітня у чудовій Актівій залі ОНМУ – залі дореволюційного Інституту шляхетних панянок. Невеличке, проте глибоко патріотичне за сутністю, урочисте відкриття мало музичний супровід студентського хору і Народного ансамблю скрипалів «Віртуози Одеси», які виконали «Українську рапсодію», одеські національні музичні мотиви та українські народні пісні. Увертюра заходу – дійсно народна пісня «Два кольори» (слова Д. Павличка, музика О. Білаша) була запропоно-

вана організаторами в унісон з гарно виданою з поліграфічної точки зору програмою і збіркою. З вітальним словом до наукової громади й учасників форуму звернулись: організатор заходу д.і.н., проф. Михайлуца Микола Іванович, завідувач кафедри українознавства історико-правових та мовних дисциплін; проректор з наукової роботи ОНМУ д.т.н., професор Руденко Сергій Васильович; завідувач кафедри історії і філософії Університету «Нижній Дунай» (Румунія), PhD, професор Артур-Віорел Тулуш.

Відкриття круглого столу. Модератор – проф. М.І. Михайлуца

За присутності великої кількості науковців робота конференції продовжилась у конференц-залі університету круглим столом, який було присвячено 70-річчю завершення Другої світової війни – «Переможці чи переможені?: український вимір, факти, інтерпретації та уроки (1945-2015 рр.)». До участі у круглому столі було запрошено провідних дослідників у різноманітних сегментах методології, історіографії та історії українського народу у Другій світовій війні, дослідників руху опору в Україні, фахівців у вивченні воєнної та соціальної історії, історичної пам'яті народу тощо.

Учасники круглого столу: І.О. Гаврилів, Т.В. Пастушенко, Християн Вайзе, Н.М. Діанова, О.А.Бачинська, І.В. Тарнавський

Після відкриття круглого столу проф. Михайлуца М. надав слово директору Державного архіву Одеської області пану Левчуку Володимирі Володимировичу, який значну увагу у своїй промові приділив значенню сучасного архівознавства та архівозбереження, формуванню фондів громадського архіву, урізноманітненню джерельної бази та архівосховищ ДАОО, звернув увагу спільноти на труднощі, що спіткали колектив архіву і дослідників у зв'язку з аварійним становищем споруди архіву – Синагоги Бродського, яка знаходиться на розі вулиць Пушкінської і Жуковського. Наукова спільнота, одеська громадськість стурбовані пошуком нового приміщення для ДАОО і мають надію на позитивне вирішення застарілої проблеми.

Наукову тональність, спрямовану на розгортання дискусії серед учасників круглого столу, запропонував завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни Інституту історії

НАН України, д.і.н., професор Лисенко Олександр Євгенович, який звернув увагу науковців на те, що розглядати «9 травня», потрібно з одного боку, «як подію та об'єкт наукових студій, а з іншого, як поле комеморативних акцій».

Проф. О.Є. Лисенко під час дискусії

Продовжив дискурс про «війну за Перемогу після війни» д.і.н., професор Стецкевич Віталій Вікторович, завідувач кафедри українознавства Криворізького національного університету. Український історіограф зазначив, що перемога 9 травня 1945 р., як фундаментальна подія й історична константа стала об'єктом, який зазнав серйозних атак із боку політиків і науковців Російської Федерації та невмотивованих «переоцінок» і спекуляцій. Історик звернув увагу на те, що тут йдеться не про сам факт перемоги, а головню про її джерела та співучасників, а ще точніше – про роль і місце України в досягненні Перемоги.

На питаннях державності України у візіях Організації українських націоналістів наприкінці Другої світової війни зацентрував свою увагу докторант Львівського національного університету імені Івана Франка, к.і.н., доцент Гаврилів Ігор Омелянович. Через історичний екскурс у багаторічну боротьбу українських сил (ОУН і УПА) дослідник дійшов висновку, що незважаючи на приреченість, діяльність українських патріотів зміцнила відпірність українського народу супроти асиміляційних процесів, які несли на наші землі чужинці, увійшла в історію визвольної боротьби українців за свою свободу і дала поштовх прийдешнім поколінням продовжити боротьбу за незалежність України.

Про стратегію виживання інтелігенції Південно-Східної України в умовах окупації розповів д.і.н., професор Київського університету імені Бориса Грінченка *Тарнавський Ігор Станіславович*. У його доповіді було здійснено градацію рефлексій інтелігенції Південно-Східної України, яка опинилася на боці німців. Зазначалося, що частина інтелігенції одразу обрала шлях співпраці з німецькою владою. Національно свідомі, на початковому етапі війни помилково розраховували на допомогу Німеччини у створенні національної держави. Так чи інакше, члени різних українських культурно-освітніх організацій втягувалися в політичні акції німців і невільно викликали осуд населення.

Цікаві висновки і уроки вибудовані на фактах про взаємодію сил Чорноморського флоту, сухопутних військ та повітряних сил при веденні воєнних дій на Приморському напрямку (1941-1944 рр.) запропонував к.і.н., доцент кафедри Військово-Морських Сил Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського *Соколюк Сергій Миколайович*.

Історичні зіставлення народних (патріотичних/ волонтерських) рухів на матеріалах Одещини (1941-2015 рр.) запропонував д.і.н., проф. *Михайлуца Микола Іванович* підкресливши, що монопартійна система, якій приписували роль у організації патріотичних рухів в роки німецько-радянської війни, тут ні до чого. Адже в Україні сьогодні існують десятки політичних партій, об'єднань тощо, часом конфронтуючих між собою, а прояви народні такі ж масштабні й різноманітні, як це відбувалося в 1940-рі роки. Сучасний сплеск патріотизму й народної волі у вигляді добровольчих формувань, фінансової допомоги армії, парамілітарним формуванням, милосердя, небайдужість суспільства до проблем захисників, допомога пораненим, дітям захисників Вітчизни тощо, стало для свідомого громадянина національною традицією, а не ідеологізованим обов'язком.

Окремим сегментом круглого столу стали доповіді, присвячені необхідності відмовитися від імперського дискурсу про Другу світову війну в історичній науці, громадських заходах та масмедіа. Переосмислення історії про Другу світову чи Велику вітчизняну війну в полі українського та молдавського історичного та політичного нарративу відбувається в полі протиставлення імперської та постімперської чи постколоніальної

концепцій. З доповіддю «Для русских Вторая мировая война до сих пор не закончилась...» виступив відомий молдавський історик, д.і.н., професор Молдавського державного університету *Петренко Анатоль*, який також презентував книгу про сталінські репресії 30-х років у Молдавській РСР і передав до оргкомітету конференції.

Завершила засідання круглого столу старший науковий співробітник Інституту історії НАН України, к.і.н. *Тетяна Вікторівна Пастушенко* доповіддю «Події Революції гідності, російська агресія проти України та Друга світова війна: нові питання та виклики для вітчизняних істориків». Дослідниця підкреслила, що останній Указ Президента України П. Порошенка про відзначення 8 травня Дня пам'яті та примирення свідчить про намагання українського політикуму відійти від конкуренції з Росією «за Перемогу». Але у вітчизняних істориків робота лише почалася. Основними напрямками якої, на думку науковця, бачиться відмова від концепту «Великої вітчизняної війни», термінології, символів і метафор пов'язаних з ним, відмова від імперського дискурсу «героїв», «невинних жертв» та «зрадників», від поезики переможної війни, включення до історичних подій представників різних ідеологій та політичних поглядів. Зосередження уваги на людському вимірі війни, а методологічно, на мікроісторії, усній історії, біографістиці.

До участі в круглому столі і секційних засіданнях долучилися також представники наукової спільноти від 25 вищих навчальних закладів з різних регіонів України (від Львова до Полтави і від Чернігова до Ізмаїла). У конференції взяли участь також дослідники дев'яти вишів та двох коледжів міста Одеси, а також співробітники Одеської наукової бібліотеки імені Горького з відділу «Одесика». Слід зазначити, що міжнародний статус конференції, навіть у таких складних умовах, в яких знаходиться Україна, витриманий. Учасниками конференції стали історики, релігієзнавці, культурологи, етнологи, мовознавці, краєзнавці, бібліографи, архівознавці, журналісти з 5 європейських країн, а саме: України, Республіки Молдова, Румунії, Австрії і Німеччини.

Продовжуючи ще з 2004 року вірно обраний напрямок у тематиці самої конференції та її проблемних полях, оргкомітет конференції і редакційна колегія, традиційно до відкриття

Секційне засідання. Модератор – проф. О.А. Бачинська

заходу, забезпечили видання збірки наукових праць (доповідей на круглому столі та секційних повідомлень), яку отримав кожний учасник наукового форуму та наукові бібліотеки України. Цього разу збірка вийшла друком у національному стилі, з обкладинкою у вигляді червоно-чорної стрічки традиційного орнаменту. (див.: *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: зб. наук. праць V Міжнар. наук. конф., 24–25 квіт. 2015 р., Одеса / відп. ред. М.І. Михайлуца. – Одеса: Вид-во ОНУ, 2015. – 442 с.*)

До збірки увійшло 79 матеріалів підготовлених 85 науковців, а саме 19 докторів наук, двох докторантів, більше 30 кандидатів наук, 16 викладачів, 5 аспірантів та троє студентів-науковців.

У другій половині дня відбувалися посеційні засідання, а саме: «Історія народів та етносів Півдня України у часи імперій, тоталітаризму, демократії» (модератори – *Бачинська Олена Анатоліївна*, д.і.н., професор кафедри історії України Одеського національного університету імені І.І.Мечникова, *Петренко Ірина Миколаївна*, д.і.н., професор ВНЗ закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»); «Проблеми української та іноземної термінології і термінографії, мовні взаємовпливи (модератор – *Стовпець Василь Григорович*, к.філ.н. доцент Одеського національного мор-

ського університету); «Духовність, традиції та обрядовість української та “сусідніх” етнокультур» (модератор – *Котляр Юрій Володимирович*, д.і.н., професор, завідувач кафедри історії Чорноморського державного університету імені Петра Могили); «Історія християнської церкви та доля інших конфесій у регіоні» (Модератор – *Діанова Наталя Миколаївна*, д.і.н., професор кафедри історії України Одеського національного університету імені І.І. Мечникова); «Роль архівних установ, музеїв та виставок у збереженні та популяризації культурно-історичної спадщини» (Модератор – *Тюрменко Ірина Іванівна*, д.і.н., професор, завідувач кафедри історії та документознавства Національного авіаційного університету).

25 квітня була реалізована культурна програма конференції, відвідування одеських музеїв та картинних галерей. Завершило конференцію підведення підсумків.

Організатори висловили вдячність учасникам форуму, та одеським меценатам – Народному депутату України III, VI, VII скликань *Сергію Рафаїловичу Гриневецькому*; громадському діячеві *Андрію Юсову*; директору ФОП «Домофон Юг» *Івану Івановичу Омельченку*; *Геннадію Геннадійовичу Панекину*, директору ООО «Южний сенат», – саме завдяки їхній підтримці міжнародний науковий форум і видання збірки стало можливим.